

Nieuw Landgoed Klingkenberg Nijkerk

natuuronderzoek

2 september 2013

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld Vistraat 1, 4101 AC Culemborg Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028 Email: bramschenkeveld@ziggo.nl
- opdrachtgever	F.W.H. Rosenkamp, Nijkerk
- contactpersoon	drs. H.J. van Paassen van amer/r.o. te Amsersfoort

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Methode	5
3	Gebiedsbeschrijving	5
4	Beschermde soorten.....	7
5	Ingreep.....	10
	Initiatief	10
	Effecten	10
6	Conclusie	11
7	Bijlagen	12

1 Inleiding

Er bestaat het plan een nieuw huis te bouwen op het landgoed Klingkenberg. Het landgoed Klingkenberg is 22 ha groot en ligt aan de Barneveldseweg in het kampenlandschap ten zuidoosten van Nijkerk (zie figuur 1).

figuur 1: ligging plangebied

Het landgoed bestaat uit een aantal agrarische percelen, die zijn gerangschikt rond de oude hoeve (met bijgebouwen). De landbouwkavels worden omzoomd met houtwallen en bosstroken. De afgelopen jaren zijn een aantal oude opstallen gesloopt, andere verbouwd en opgeknapt. Verder zijn er nieuwe sloten gegraven en is er nieuw bos aangeplant. Ten behoeve van de vestiging van het nieuwe landhuis zal een deel van de agrarische gronden tot natuur bestemd worden (groen voor rood). Het beheer van het (nieuwe) bos en de tot natuur bestemde agrarische gronden wordt in een natuurbeheerplan uitgewerkt. Het initiatief noodzaakt een nieuw bestemmingsplan. In de ruimtelijke onderbouwing bij het plan moeten de bestemmingsveranderingen getoetst worden aan de natuurwetgeving. Het natuurbeheerplan is onderdeel van het bestemmingsplan.

Dit rapport is het verslag van het natuuronderzoek en de toetsing van het initiatief aan de natuurwetgeving.

Het natuuronderzoek richt zich vooral op de vaatplanten, zoogdieren en herpetofauna. Wat betreft de broedvogels zijn alleen de soorten, die op de rode lijst staan of die een jaarrend beschermd nest hebben, geïnventariseerd. Het gebruik van het plangebied door vleermuizen is niet onderzocht, omdat dit onderzoek zeer arbeidsintensief is en verondersteld wordt dat deze soortengroep sowieso geen schade ondervindt.

Om te bezien of er inderdaad verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden worden de effecten van het initiatief getoetst aan de bepalingen in de Flora- en faunawet. Bij gebleken schade en overtreding van de verbodsbepalingen moet hiervoor vergunning worden aangevraagd. Verder dient onderzocht te worden of ook andere natuurwetgeving of natuurbeleid het initiatief belemmert.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Bij een ruimtelijke ingreep moet voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving bij de gemeente een vergunning worden aangevraagd. Deze vergunning is onderdeel van de

omgevingsvergunning. De onderzoeksplicht rust bij de initiatiefnemer. Als uit het onderzoek blijkt dat er schade optreedt moet de gemeente om de vergunning te kunnen verlenen een verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) bij het ministerie EL & I ophalen. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd – algemeen. Om vergunning te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

EHS

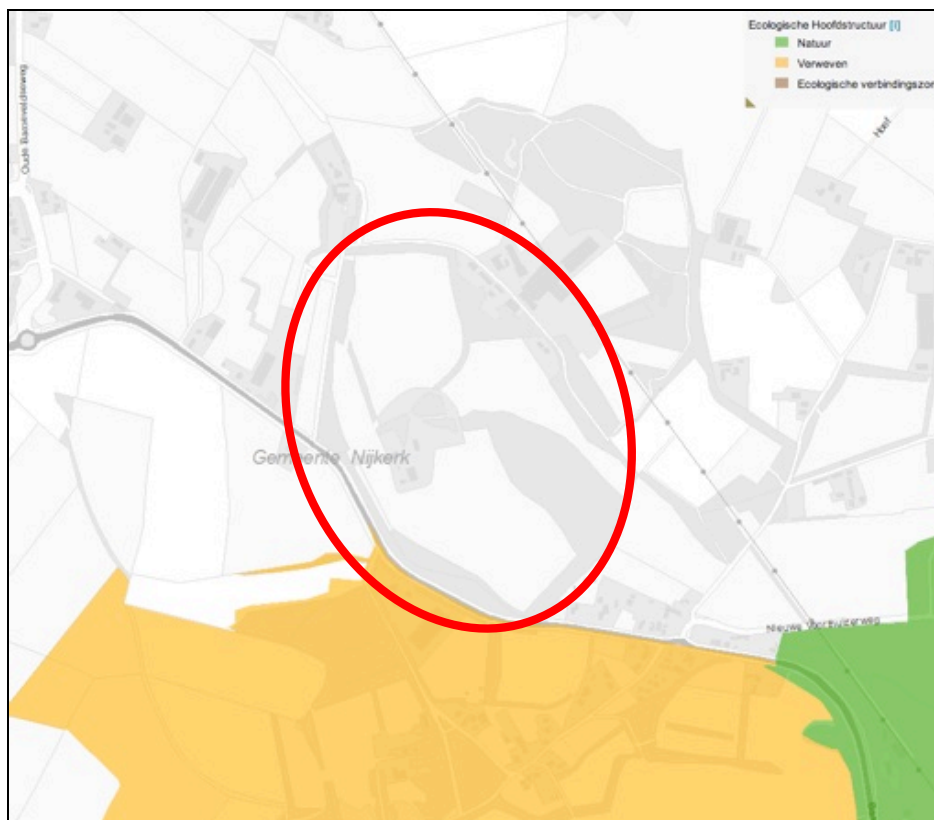
Kort geleden is ook de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS) afgerond. Het ligt in de bedoeling alle begrensde kavels voor 2018 te verwerven en in te richten en te beheren als beschermd natuurgebied. De verwerving gebeurt voorsnag op vrijwillige basis. Voor gebieden in de EHS geldt het nee, tenzij...principe. Ingrepen hierin kunnen alleen doorgang vinden, als er geen alternatieven zijn en het initiatief van groot openbaar belang is. Het nee, tenzij-beleid is een getrapte benadering. De basis voor deze stappenbenadering is een goede beschrijving van de in het gebied voorkomende wezenlijke kenmerken en waarden. Uit onderzoek moet vervolgens blijken of deze wezenlijke waarden en kenmerken significante schade ondervinden door de ingreep.

Natuurbeschermingswet

Sedert de Natuurschoonwet 1928 zijn gebieden aangewezen ter bescherming van de daar aanwezige natuur. Recentelijk zijn als uitvloeisel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zogenaamde Speciale Beschermingszones (SBZ) onderscheiden. Deze gebieden vormen samen het Nederlandse deel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden. De Europese richtlijnen bepalen dat van elk project of plan dat niet direct verband houdt of nodig is voor het beheer van een SBZ, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied een 'passende' beoordeling moet worden gemaakt rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van het hele gebied. Het is de gewoonte om voorafgaand aan deze uitgebreide beoordeling te onderzoeken of er met betrekking tot het initiatief überhaupt broed- en wintervogels, andere planten-, diersoorten en habitattypen, waarvoor de SBZ is bedoeld in het geding zijn. Dit verslag is de weergave van een dergelijk verkennend onderzoek ook wel quick scan of voortoets genoemd. Een dergelijke voortoets wordt ook uitgevoerd voor projecten, die buiten de eigenlijke begrenzing liggen, maar wier effecten zich mogelijk wel doen gelden op de verderop gelegen natuurwaarden ('externe werking').

- N.b. De Europese richtlijnen en de bescherming van de speciale beschermingszones zijn opgenomen in de nieuwe Natuurbeschermingswet. Deze is sedert oktober 2005 van kracht. Plannen, die van invloed zijn op de natuurlijke gesteldheid van een beschermd natuurmonument zijn vergunningplichtig. Ook de oude beschermde gebieden vallen onder dit nieuwe regiem.

Het landgoed Klingkenberg is na de herbegrenzing in 2012 geen onderdeel meer van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS). Het kleinschalige landschap ten zuiden en oosten van Klingkenberg van respectievelijk Driedorp en Kruishaar zijn dat wel en wel als verwevingsgebied en (bestaande en nieuwe) natuur (zie figuur 2). Omdat de externe werking vanwege het stoppen met de agrarische activiteiten alleen maar positief is, wordt de ingreep niet getoetst aan het nee, tenzij-beleid.

figuur 2: begrenzing van de EHS (Natuur, Verweving en Evz) in de omgeving van het plangebied

Ook (strengere) gebiedsbescherming zoals vastgelegd in de Natuurbeschermingswet (2005) is hier niet aan de orde. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Arkemheen ligt op 5 km afstand in noordwestelijke richting.

2 Methode

Op 10 augustus 2012 en 22 april 2013 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren.

Daarnaast is in de literatuur en op internet gezocht naar gegevens over de verspreiding van bijzondere soorten in de (wijde) omgeving.

3 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt in een kampenlandschap in de middeleeuwen ontstaan als ontginning van de natte dekzandvlakte met verspreide dekzandruggen van de Gelderse Vallei. Het maaiveld ligt tussen 4 en 8 m +NAP. De historische kaart en de hoogtekaart geven een goed beeld van de verschillen in hoogte en oorspronkelijk bodemgebruik: (natte) hei, weiland en bos op de lage gronden, akker op de hoge gronden. Het oude landgebruik weerspiegelt de verschillende bodemtypen:

- Natte hei, hakhout en naaldhout op gooreerdgrond (gwt V)
- Weide op beekeerdgrond (gwt III)
- Bouwland op laarpodzolgrond (west, gwt VI) en zwarte enkeerdgrond (zuid, gwt VII)

figuur 3: historische kaart (in 1871; herzien in 1906)

figuur 4: hoogtekaart (www.ahn.nl)

Tot voor kort was het landgoed in agrarisch gebruik (zie figuur 5).

figuur 5: oorspronkelijke landschapselementen Klingkenberg

Inmiddels zijn de mestopslag en een stal gesloopt en zijn de oude boerderij en een aantal bijgebouwen opgeknapt. Vooruitlopend op de omvorming naar een landgoed met 2 hoofdgebouwen is ca. 3 ha bos aangelegd en zijn er nieuwe watergangen gegraven, waarvan een deel met natuurvriendelijke oevers. De overgebleven landbouwgronden worden als cultuurgrasland benut. Langs de nieuwe watergangen en jonge aanplant liggen onderhoudspaden.

ontsluitingsweg en eikenbos in centrum

middenbos, onderhoudspad en nieuwe watergang in noordwest

natuurvriendelijke oever en jonge aanplant in noordoost

jonge aanplant, onderhoudspad en middenbos in zuidoost

4 Beschermde soorten

Flora

Bijlage 1 geeft een alfabetische opsomming van alle in het gebied aangetroffen bijzondere en karakteristieke plantensoorten met of ze een beschermde status hebben (1-3), of ze op de nationale lijst van bedreigde soorten staan (EB, BE, KW, GE), hun natuurwaarde (Nbw, 1-100), hun voorkomen in Nederland (UFK_90 = uurhokfrequentieklasse in 1990, 1-9), hun preferente ecotoop (ectp1, ectp2 en ectp3) en de habitat waarin ze zijn aangetroffen. In de bijlage zijn alleen de soorten met enige natuurwaarde (>3) opgenomen. Op de meeste locaties bepalen ruderales of competitieve soorten het aspect van de vegetatie. Hiervan is de natuurwaarde nul of negatief. Ze staan niet op de lijst.

Er zijn geen beschermde (in de zin van de Flora- en faunawet) of bedreigde (op de rode lijst van 2004 staande) vaatplantensoorten aangetroffen.

Soorten met een zekere natuurwaarde (>10) zijn Bosanemoon (op diverse plekken in de laagtes langs de houtwallen in noord), IJle zegge (op diverse plekken in beplante oude slootkanten in noord), Ruige veldbies (in elzenhakhout in oost), Gewone salomonszegel (in houtwal in noordoost en middenbos in zuidoost), Haarfonteinkruid (in nieuwe sloot in noord), Valse salie (in bosrand in zuidoost).

Bosanemoon in bermsloot Bardeveldseweg

IJle zegge en Echte valeriana in beplante slootkant in noord

Een aantal karakteristieke bosplanten, die genoemd worden in de opnamen van de Landelijke Vegetatie Databank zoals Blauwe bosbes, Dalkruid, Eikvaren en Zwarte bes, zijn niet meer teruggevonden¹. De opnamen met deze soorten zijn in 1980 dus wel al meer dan 30 jaar geleden gemaakt. Ze zijn mogelijk vanwege verzuring en vermeting verdwenen. Ten opzichte van jongere opnamen uit dit bestand (1994-2005) is de diversiteit niet verder afgenomen.

¹ <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapslvddata.aspx?meta=vegetatieopnamen>

Vogels

Tijdens de 2 veldbezoeken zijn de volgende rode-lijstsoorten waargenomen Boerenzwaluw, Boomvalk, Groene specht.

Waargenomen vogels met een jaarrond beschermd nest zijn Boerenzwaluw (categorie 5), Boomklever (categorie 5), Boomkruiper (categorie 5), Boomvalk (categorie 4), Buizerd (categorie 4), Ekster (categorie 5), Groene specht (categorie 5), Grote bonte specht (categorie 5), Havik (categorie 4), Koolmees (categorie 5), Pimpelmees (categorie 5), Spreeuw (categorie 5), Zwarte kraai (categorie 5). Categorie 5 soorten zijn vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Deze soorten moeten wel geïnventariseerd worden en zijn wel beschermd als daar zwaarwegende ecologische argumenten voor zijn. Nesten van categorie 4-soorten zijn sowieso jaarrond beschermd. Er is alleen een nest van Buizerd in het (midden)bos in zuid aangetroffen.

Zoogdieren

Er zijn op het landgoed de volgende zoogdiersoorten of sporen hiervan waargenomen: Bosmuis, Das, Haas, Mol, Ree, Veldmuis, Vos, Woelrat. Met uitzondering van Das zijn deze soorten algemeen beschermd (categorie 1). Das is streng beschermd (categorie 3). Van deze soort zijn een afgeworpen wintervacht, een latrine, wissels en 2 (bij)burchten in het middenbos in zuidoost gevonden.

wissel van Ree over sloot in noordoost

hol van Vos in middenbos zuidoost

bijburcht van Das in middenbos zuidoost

wintervacht van Das in middenbos zuidoost

Amfibieën, reptielen en vissen

In de nieuwe sloot, die langs de jonge aanplant (Zwarte els) in noord loopt is aan de kop (bij de duiker naar de oude sloot) voortplanting vastgesteld van Bruine kikker (> 1.000 eieren d.d. 22 april 2013). Bruine kikker is algemeen beschermd (categorie 1). Van de (streng) beschermde amfibie- en reptielsoorten zijn in de omgeving van het plangebied ($r < 2$ km) alleen waarnemingen van Poelkikker bekend. Poelkikker is streng beschermd (categorie 3).

In de sloten zijn alleen de niet-beschermde soorten Baars en Tiendoornige stekelbaars gevangen.

Eierklompen Bruine kikker in sloot in noord

door Groene specht opengekrabd nest Rode bosmier in middenbos zuidoost

Ongewervelde dieren

D.d. 22 april 2013 zijn waarnemingen gedaan van Citroentje, Geelgerande watertor, Bootsmannetje, Paardenbloedzuiger en Rode bosmier. Rode bosmier is (algemeen) beschermd.

Conclusie

Het plangebied heeft zekere natuurwaarden. De belangrijkste hiervan zijn geconcentreerd in en langs de houtwallen en het oude middenbos in zuidoost en betreft karakteristieke (broek)boszoomplanten als Bosanemoon, Ruige veldbies en Valse salie, (park)bosvogels als Boomvalk en Groene specht en (broek)bosinsecten als Citroentje en Rode bosmier. Ook de aanwezigheid van Das is opmerkelijk. Deze soort heeft zich pas recent in het gebied, uurhok 32-25, gevestigd.

5 Ingreep

Initiatief

De ruimtelijke ingreep betreft het stoppen van de agrarische activiteiten op het erf en de sloop van de stallen en mestopslag (600 m², reeds gebeurd), de bosaanplant (3 ha, ook reeds gebeurd), de natuurontwikkeling (4 ha) en de bouw van een nieuwe woning (maximal 1.500 m³).

Figuur 6 toont een voorlopig ontwerp.

figuur 6: inrichtingsschets landgoed met nieuwe woning

Effecten

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen samen met het bouwrijp maken en de nieuwbouw (1) en het veranderd gebruik (bos, natuur, recreatief medegebruik en wonen i.p.v. agrarische bedrijfsvoering) (2).

- Ad 1) Bij het grondverzet ten behoeve van de poel en de haha, het bouwrijp maken en het afwerken van de heuvel, waar de nieuwbouw in- en opstaat worden alleen verblijfplaatsen van algemeen beschermde soorten als Mol en Veldmuis vernield. Voor deze soorten geldt bij ruimtelijke ingrepen een vrijstelling.

Tijdens het grondverzet en de nieuwbouw treedt door lawaai, bouwlampen en het verspreiden van vervuilde stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt niet of nauwelijks tot de (beschermde) natuurgebieden in de omgeving. De (streng) beschermde verblijfplaatsen van verstoringsgevoelige soorten als Das en Buizerd liggen op ca. 250 m en zullen ook niet of nauwelijks verstoord worden.

- Ad 2) Het veranderde gebruik (van agrarisch bedrijf naar wonen en natuur) betekent een vermindering van de storingsfactoren vermisting, verontreiniging en verzuring. Het woongebruik en de daarmee samenhangende uitstoot van milieubelastende stoffen is niet groter dan die van een gemiddelde eengezinswoning (x2). De grootte van de milieu-uitstoot van het oorspronkelijk hier gevestigde agrarische bedrijf is niet bekend. Het stoppen van de agrarische activiteiten op het erf betekent sowieso een verminderde uitstoot van ammoniak en zo een verminderde depositie van verzurende stoffen op de omliggende bossen. Ook het niet meer bemesten van de agrarische percelen heeft een positief effect op de aangrenzende bossen (minder inspoeling en inwaai van fosfaat en stikstof) en de kwaliteit van het grondwater (geringere nitraatbelasting). Ook het aantal verkeersbewegingen van en naar het erf en de hoeveelheid licht en geluid nemen af. Deze is ook anders van aard als in de landbouwsituatie. De verstoring (van dieren) zal afnemen en beperkt zich tot de directe omgeving van de twee woningen. Verderop het landgoed is deze minder intensief dan in de landbouwsituatie (minder bewegingen van landbouwmachines). Het klompenpad (Kruishaardpad) ligt slechts over 250 m op het landgoed. Deze ligt vrijwel direct aan de drukke Barneveldseweg en blijft ver van verstoringsgevoelige verblijfplaatsen van bijvoorbeeld Das of Buizerd.

Bovengenoemde gevolgen worden hieronder alleen aan de Flora- en faunawet getoetst. Omdat de dichtstbijzijnde beschermde natuurgebieden ver weg liggen, de ingreep ook buiten de EHS plaatsvindt en de ingreep klein is, hoeft het initiatief niet getoetst te worden aan de bepalingen in de Natuurbeschermingswet of onderzocht op zijn gevolgen voor de wezenlijke kenmerken en waarden van de omringende natuur (bestaand en nieuw) onderdeel van de EHS.

Flora –en faunawet

Als de nieuwbouw en de natuurontwikkeling volgens plan worden uitgevoerd, worden er door de ingreep geen verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden.

6 Conclusie

Soortbescherming

Er zullen bij de werkzaamheden ten behoeve van de nieuwbouw en de natuurontwikkeling geen algemene verbodsbepalingen (artikel 8 t.m.13) van de Flora- en faunawet worden overtreden.

Gebiedbescherming

Het initiatief heeft geen negatief effect op de natuurlijke kenmerken van beschermd natuurgebied. De ingreep is klein en het dichtstbijzijnde beschermd natuurgebied, Natura 2000-gebied Arkemheen, ligt 5 km weg. Het initiatief heeft ook geen nadelige gevolgen voor de wezenlijke kenmerken en waarden van de omringende natuur (bestaand en nieuw) onderdeel van de EHS, die direct ten zuiden en oosten van het landgoed ligt.

7 Bijlagen

Bijlage 1: bijzondere vaatplantensoorten van Klingkenberg, 2013.

bijlage 1: vaatplantensoorten landgoed Klingkenberg 22 april 2013

soortnr	wetenschappelijke naam	nederlandse naam	f&fwet	rd lst	ntrwrd	UFK90	ectp1	ectp2	ectp3	habitat
000056	Anemone nemorosa	Bosanemoon			15	7	H42			bos
000119	Athyrium filix-femina	Wijfjesvaren			8	8	H42	H47		sloot
000182	Callitriche spec.	Sterrenkroos			6		P27	H28	W17	sloot
000202	Cardamine flexuosa	Bosveldkers			5	7	H27	H28		bos
000251	Carex pilulifera	Pilzegge			8	7	G41	G61	H61	bos
000258	Carex remota	IJle zegge			10	7	H27			sloot
000362	Ceratocarpus claviculata	Rankende helmbloem			4	7	H21	H41	H61	bos
000335	Cirsium palustre	Kale jonker			3	9	G27	H22	H27	sloot
000366	Corylus avellana	Hazelaar			4	8	H42	H43	H47	bos
000398	Deschampsia flexuosa	Bochtige smele			4	8	G61	R64	H61	bos
000426	Dryopteris carthusiana	Smalle stekelvaren			4	7	G22	H21	H22	bos
000419	Dryopteris dilatata	Brede stekelvaren			4	7	H21	H22	H27	bos
000421	Dryopteris filix-mas	Mannetjesvaren			6	8	H42	H43	H47	sloot
000598	Hedera helix	Klimop			4	8	H42	H47		bos
000639	Humulus lupulus	Hop			3	8	H27	H47		bos
000658	Ilex aquifolium	Hulst			6	7	H42			bos
759	Lonicera periclymenum	Wilde kamperfoelie			6	8	H42	H47	H62	bos
000763	Lotus pedunculatus	Moerasrolklaver			6	9	G27			sloot
1933	Luzula multiflora	Veelbloemige veldbies			6	8	G22	G42	H42	bos
000770	Luzula pilosa	Ruige veldbies			14	5	H42	H43		bos
000964	Polygonatum multiflorum	Gewone salomonszegel			10	7	H42			bos
1003	Potamogeton trichoides	Haarfonteinkruid			10	6	W17			sloot
001022	Pteridium aquilinum	Adelaarsvaren			6	8	R64	H61		bos
000530	Rhamnus frangula	Sporkehout			6	8	H21	H22	H41	bos
001170	Scrophularia nodosa	Knopig helmkruid			3	8	H42	H47		sloot
1227	Sorbus aucuparia	Wilde lijsterbes			4	9	H22	H27	H41	bos
001249	Stellaria holostea	Grote muur			8	7	H42	H43		bos
001247	Stellaria uliginosa	Moerasmuur			3	8	P28			sloot
001273	Teucrium scorodonia	Valse salie			10	7	G62	H62		bos
1333	Valeriana officinalis	Echte valeriaan			3	9	R27	R28	H27	bos
001363	Veronica serpyllifolia	Tijmereprijs			3	8	G47			gras
001367	Viburnum opulus	Gelderse roos			3	8	H27	H47		bos